

Ui. Június 12. Épp visszatértem a menekültek látogatásáról a hegyekből. Már abba az állapotba kerültek, hogy genyőteleveleket³⁸ darabolnak, csalánt főznek és forralnak fel petróleumos kannákban. Az éhezés és betegség felütötte a fejét. 500 család van a csupasz hegyoldalon. Néhány naponta szakadó eső zúdul le, s az átázott és nyomorúságos teremtmények élelemért könyörögnek. Siessenek vagy túl késő lesz [eredetiben kétszer aláhúzva]!

8. dokumentum

A Balkán Bizottság memoranduma (1912)

(MS 951 c. 24/5, Balkan Committee – Miscellaneous – 1.)

A Balkánon kitört általános háború szükségessé teszi, hogy kifejezzék nézeteiket a jelenlegi válsággal kapcsolatban azok, akik érdekelték európai Törökország lakosságának a jólétében.

A Balkán Bizottság 1903-as megalakulása óta annak szentelte magát, hogy a szóban forgó népek számára elviselhető életkörülményeket teremtsen. Felhívta a figyelmet a berlini szerződés 23. cikkelye révén jogos követelésükre és emlékeztetett Nagy-Britannia különleges felelősségére, amelyet a San Stefanó-i béke érvénytelenítésében játszott főszerepével vállalt magára. Ez az az egyezmény, amelyet ha végrehajtanak, felszabadította volna az egész területet, mely azóta agitáció, zűrzavar és mészárlás helyszíne volt.

A Bizottság – fenntartva azt, hogy a hatalmaknak kötelességük a Portát a balkáni államok segítsége nélkül is reformok bevezetésére kényszeríteni – következetesen törekedett a háború elkerülésére. Körültekintően óvakodott minden olyan megnyilatkozástól, amely arra bátoríthatta volna a [balkáni] államokat, hogy ezen agresszív cselekedetek révén az együttérzésünkre számítsanak. Ugyanakkor újra és újra rámutatott: ha nem tudják a reformokat kierőszakolni, abból elkerülhetetlenül háború következik. Az elmúlt néhány nap eseményei bebizonyították ennek a jóslatnak az igazságát és kellően igazolták a Bizottság álláspontját.

³⁸ Más néven fehér aszfodélosz (*Asphodelus albus*), a fűfafélék családjába tartozó évelő növényfaj. Elsősorban a mediterrán vidéken őshonos, gyökérgumójának fogyasztása az ókor óta ismert.

Az a támogatás, amelyet a Bizottság az 1908-as forradalmat ki-
robbantó maroknyi őszinte és becsületes „ifjútöröknek” adott, teljes
mértékben összhangban volt a fentebb vázoltakkal. Akkoriban egye-
dülálló lehetőség adódott a reform belülről való elindítására, így a
rossz török kormányzás megjavítható lett volna a balkáni államok
támadása vagy a nagyhatalmak kényszerítése nélkül. Amíg ez az
eshetőség fennállt, nem lett volna igazságos és bölcs nem megadni
minden bátorítást azoknak, akik a korlátlan török fölény szelleme
ellen küzdöttek. A Bizottság eszerint cselekedett és a lépései bizo-
nyítják, hogy nem politikai számítások vagy valamilyen muszlim-
ellenes hangulat mozgatta, hanem az az őszinte vágy, hogy elviselhe-
tő életet biztosítson Macedónia népeinek.

Azon erők, amelyek ellen a legderekből ifjútörökök küzdöttek,
mégis túl erősek voltak, s az Olaszország elleni háború kitörése óta
látványosan újjáéledt a katasztrofális predominanciájuk. A belső
reform lehetetlennek tűnt. A biztonságot nem tudták garantálni. Még
jelen írás pillanatában is a törökök gyűléseken tiltakoznak azon
muszlimok megbüntetése ellen, akik részt vettek Kocsanában [ma
Koçani] a keresztények legyilkolásában. Világos, hogy a török hiva-
tálnokokra nem lehet többé rábízni olyan terület közvetlen igazgató-
sát, ahol a népesség nagyobb része nem mohamedán. Elérkezett az
idő, amikor semmi más, csak a kívülről jövő, megfelelő reform hoz-
hatja el vagy tarthatja fenn a békét.

Azokat a reformokat, amelyeket a törökök nem hajtottak végre,
és amelyeket a hatalmak képtelenek voltak keresztülvinni, most
minden oldalon szükségszerűnek és sürgősnek ismernek el. És ezek
kikényszerítésére folyamodtak a balkáni államok a háború döntőbí-
rójához.

Európának el kell ismernie azt a kivételes provokációt, amit [a
balkáni államok] az utóbbi években elviseltek azzal, hogy egyrészt
tudtak a határ túloldalán lévő nemzetársaik szenvedéseiről, másrészt
pedig a soraikban jelenlévő, az elviselhetetlen körülmények elől me-
nekülő nagy száma miatt. Nem lehet nem együttérzeni eltökéltsé-
gükkel, hogy a fegyverek révén és saját felelősségükre biztosítsák a
törvényesség és a rend érdekében azokat a hatékony garanciákat,
amelyeket a törökök visszautasítottak, a nagyhatalmak pedig képte-
lenek voltak érvényesíteni. A Koncert tétlensége volt az, ami rákény-
szerítette a kisállamokat a háború kegyetlen áldozatára és kockázatára.

A félmegoldások ideje lejárt. Ami most Törökországban történik, világossá teszi, hogy a helyzet erős és határozott lépéseket követel. Ha a Török Birodalom fennmaradását Európában a hatalmi egyensúly megőrzése miatt szükségesnek tekintik, a feldarabolódásából adódó következmények pedig túl nagy kockázatnak tűnnek, akkor a legkevesebb, amit a keleti kérdés végleges megoldásának kulcsát birtokló nagyhatalmaktól követelni lehet, az az, hogy az első megfelelő alkalommal követeljék a török fennhatóság teljes feladását az európai tartományokban és az égei-tengeri szigeteken, azon alapelv értelmében, amelyet Canning óta minden brit államférfi lefektetett, és amelyet a néhai Lord Salisbury juttatott érvényre. Nevezetesen, hogy egyetlen terület vagy népesség, amelyet egyszer felszabadítottak a török uralom alól, soha nem kerülhet vissza az igája alá.

A tényleges török fennhatóság eltörlése magában foglal egy vagy két módszert: vagy a közigazgatási autonómia megadását, vagy a nagyhatalmak által kiválasztott európai kormányzók kinevezését, akik beleegyezésük nélkül elmozdíthatatlanok, ahogy azt Sir Edward Grey javasolta 1908-ban, és amit elfogadtak a VII. Edward és a cárral közötti revali konferencián ugyanabban az évben.

Hogy a pusztá ígérete ezeknek a feltételeknek kielégíti-e a balkáni államokat és azokat, akiknek a nevében harcolnak, az kérdéses. Ami biztos, hogy követelni fogják, és joggal követelik, nem csupán ezeket az ígéreteket és esküket, amikkel a múltban már rászédték őket, hanem azokat a hatékony garanciákat is, amelyeknek a kialakításában és végrehajtásában maguk is részt fognak venni.

Ezen célok megvalósítása végett Nagy-Britanniának becsületbeli kötelessége vezető szerepet játszania. A berlini egyezményben vállalt szerepe miatt az ő felelőssége a legnagyobb a jelenlegi helyzetért. [De] a politikáját vezető szándékok a legkevésbé sem lehetnek gyanúsak, hiszen semmilyen területi vagy más anyagi előnyt nem szerezne. A hírneve, mint az elnyomottak és gyengék bajnoka, és azon emlékek hosszú hagyománya, amit Canning, Gladstone és Lord Salisbury (aki 1885-ben megsegítette Bulgáriát) neveivel azonosítanak – ezek mind arra kötelezik, hogy vezető szerepet játsszon Törökország alávett népeinek megsegítésében.